Odsek IV. Problem (**okoliščinah:**

a) Akcije za pomoč e, vojne itd., vštevši
začasno namestitev otrok
b) nastanitev in pon n;
c) emigracija otrok i

Zaradi tehtnosti in ıj bomo v prihodnjih
številkah posredovali me aključke, ki so bistve-
nega pomena za praviln njega dela.

To pot objavljamo probleme v zveznem
merilu.

Socialna politika in zaščita otrok v Jugoslaviji

Branka Savić
generalna tajnica Sveta društev za zaščito otrok v Jugoslaviji

V teku II. svetovne vojne so narodi Jugoslavije v borbi za obstanek in svobodo gradili temelje svoji državi, ki je od vsega početka pomenila izraz njihovih teženj, da si v svobodni deželi ustvarijo boljšo in lepšo bodočnost. V tem obdobju so se izoblikovali prvi začetki nove socialne politike. Le-ta se je v času vojne omejevala v glavnem na skrb za begunce, ranjence, matere in otroke. Narodnoosvobodilni odbori — organi ljudske oblasti na osvobojenih teritorijih so preko svojih poverjeništev začeli s prvo organizacijo socialne zaščite. To je bilo v bistvu novo delo za zaščito otrok. Prostovoljne organizacije, ki so se pred vojno skoraj edine v prav ozkem okviru posvečale delu za zaščito otrok, so po okupaciji dežele prenehale z delom. Toda delavci za otroško zaščito, ki so se v težkih delovnih razmerah stare Jugoslavije predano zavzemali za blaginjo otrok, so se v veliki večini pridružili novi oblasti in na osvobojenem in okupiranem ozemlju postajali prvi pomočniki pri graditvi temeljev otroške zaščite. Glavno breme dela za otroško zaščito so nosile predvsem žene, ki so večidel ostajale v zaledju in delale preko svoje organizacije, Antifašistične fronte žena. Ljudstvo je bilo združeno v skupnem trpljenju in skupnih težnjah. Zaščititi preganjanega, nahraniti in vzeti pod streho družino na begu pred sovražnikovim terorjem, sprejeti izgubljenega otroka — je bila patriotska dolžnost in obveznost sleherne družine. Pravica otrok do splošne družbene zaščite je bila formalno neuzakonjeno načelo in družbeno veljavna moralna norma. Otroke, rešene iz taborišč smrti, na čudovit način iztrgane s požganih domačij in strelišč, otroke, ki so se zatekli v gozd pred napadom sovražnika, so družine, ki so jih sprejele, in skupnost, v kateri so živeli, obdale z ljubeznijo in občutkom varnosti. To so bili »naši otroci«, otroci narodov Jugoslavije.

Takoj po II. svetovni vojni je socialna politika Jugoslavije imela značaj nujnosti, ker je šlo za to, da se čimprej odstranijo neposredne posledice vojne. Okrog dva milijona mrtvih, porušene in požgane hiše, uničen promet in gospodarstvo — to je bila cena, s katero so narodi Jugoslavije plačali svojo svobodo. Nuditi najosnovnejša sredstva za življenje vsaki družini, v prvi vrsti družini, ki je izgubila hranilca, obvarovati jo gladu in pogina, na novo zgraditi poru-

šene in požgane hiše, zagotoviti hrano otrokom in poskrbeti za 280 000 otrok brez staršev — to so bile osnovne naloge socialne politike v prvi povojni dobi. Duh solidarnosti in skupna obveza državljanov, da sami pomagajo odstranjevati posledice vojne, sta omogočila razmeroma hitro dosežene uspehe. Pri požrtvovalnem delu za obnovo dežele so sodelovali milijoni državljanov.

Prostovoljno delo pri reševanju teh vprašanj je poleg materialnega uspeha, ki ga ne smemo prezreti, ker je šlo za sredstva, ki jih dežela ni imela, dvignilo odgovornost državljanov za reševanje socialnih vprašanj, kar je omogočilo in pripomoglo, da so se vsi tedanji in kasnejši ukrepi izvajali na široki fronti in da se je na tisoče ljudi vzgojilo za prostovoljne socialne delavce.

Množično sodelovanje državljanov pri reševanju socialnih vprašanj, pritegnitev bodisi preko družbenih organizacij ali njihovih organov je tudi danes značilno za delo pri skrbi in zaščiti otrok ter pomoči družinam.

V tem obdobju so postavljena osnovna načela socialne politike in otroške zaščite.

V deželi, kjer je ne le proizvodnja, temveč tudi razdelitev dobrin v rokah tistih, ki te dobrine ustvarjajo, se uresničuje edinost v interesih skupnosti in posameznika in se ves družbeni razvoj usmerja k ostvaritvi srečnejšega življenja. Zato pomeni socialna politika Jugoslavije zavestno akcijo družbe, da reši socialna vprašanja, nastala v preteklosti in med vojno, da zaščiti določene kategorije državljanov in da postopoma, po svojih potih razvije socialno zavarovanje.

V prizadevanju za ustvaritev boljših življenjskih razmer slehernemu državljanu zavzema posebno mesto skrb za mladi naraščaj, v socialni politiki pa ima prvo mesto dejavnost na področju otroške zaščite. Zato smo v razmeroma kratkem obdobju dosegli znatne uspehe in zgradili otroški zaščiti solidne temelje.

Mislim, da lahko po pravici rečemo, da se v Jugoslaviji dela vse, kar je mogoče, da bi otrokom nudili vse najboljše in da bi v celoti uresničili načela, ki jih vsebuje naročilo Mednarodne unije za zaščito otrok.

Nemogoče je, da bi v tem poročilu naštela vse zakonske predpise ter gospodarske in druge ukrepe, kar jih je bilo v Jugoslaviji izvedenih v okviru socialne politike za pomoč družini in za zaščito otrok. Ustavila bi se samo pri nekaterih vprašanjih in osnovnih načelih, ki na njih temelji otroška zaščita v Jugoslaviji.

Od splošnih družbenih ukrepov za zaščito otrok in pomoč družinam bi posebej naznačila samo nekatere: po zakonu o socialnem zavarovanju, s katerim je zajetih okoli 45 % prebivalstva, imajo družine zavarovancev popolnoma brezplačno zdravstveno zaščito, vštevši zdravila in bolnično zdravljenje. Otroci zavarovancev prejemajo razmeroma visok otroški dodatek, družine pa imajo pravico do starostne ali invalidske pokojnine. Podobne zaščite so deležne družine padlih borcev, invalidov in žrtev fašističnega terorja. Posebno zaščitena je žena-mati v delovnem odnosu. Brezplačne zdravstvene zaščite so deležne vse porodnice in vsi otroci do 3. leta, v primeru tuberkuloze ter živčnih in nekaterih drugih bolezni pa ima brezplačno zaščito vse prebivalstvo. Skupščina pripravlja zakon o brezplačni zaščiti vseh otrok do 14. leta oziroma, če se šolajo, do 25. leta kakor tudi zakon o zdravstvenem zavarovanju kmečkega prebivalstva. Osemletno šolanje je obvezno in brezplačno. Prepovedano je delo otrokom do 14. leta, v nekaterih gospodarskih panogah pa do 16. in tudi do 18. leta. Učenci v gospodarstvu obiskujejo šolo do dovršenega 18. leta. Otro-

kom brez staršev so zagotovljena materialna sredstva za vzdrževanje in šolanje. Za izvajanje otroške zaščite je zgrajenih in odprtih vrsta zdravstvenih, vzgojnih in socialnih ustanov. Obenem se formira in izpopolnjuje strokovni kader zdravstvenih, prosvetnih in socialnih delavcev.

Z ustavo in zakoni rodbinskega prava so dana osnovna načela o odnosih družbe in družine. Družina, kot otroku nujno potrebno vzgojno okolje, je danes v Jugoslaviji prva odgovorna za vzrejo otrok. Toda pri tem je družina v prvi vrsti zavoljo otrok pod zaščito družbe, ki je proglasila pravice otroka in ščiti njegove koristi, predvsem pa družini pomaga in razvija družbeno skrb za otroke.

Velika prednost, ki jo imamo v Jugoslaviji v razvoju otroške zaščite, je v razviti odgovornosti družine (imamo tudi primere neodgovornosti, ki pomenijo veliko težavo, toda taki primeri so redki) in obenem čedalje večji odgovornosti državljanov za vzrejo vseh otrok.

Družina še ni povsod omejena samo na starše in otroke, kolikor pa tudi žive ločeno, so družinske vezi zelo trdne. Na deželi, kjer pomeni družina tudi gospodarsko skupnost, živi v eni hiši dostikrat več generacij. V splošnem je značilno, da je povezanost med mestnim prebivalstvom in deželo zelo velika, pač zaradi vzdrževanja družinskih vezi.

Zlasti se pokažejo prednosti še močnih družinskih vezi, kadar gre za otroke iz nepopolnih družin ali za otroke brez staršev, kjer stara mati in stari oče in teta dostikrat najbolje nadomeščajo očeta ali mater ali oba.

Nekaj, kar je v Jugoslaviji popolnoma novega in kar do kraja izpreminja obstoječe družinske odnose, pa je priznana enakopravnost žene.

Razmeroma veliko število žena sodeluje aktivno v gospodarskem, družbenem ali političnem življenju v mestu in na deželi. Žene srečujemo na najvišjih položajih v administraciji, gospodarstvu, v znanstvenih inštitutih in v političnih forumih. V industriji, administraciji in drugih službah je od vseh zaposlenih okrog 24 % žena.

Žena ne silimo v zaposlitev. Lahko se odločajo popolnoma same. Toda gospodarska neodvisnost žene je osnovni pogoj za njeno enakopravnost in družba ji mora omogočiti zaposlitev, kadar žena to želi in kadar ji je to potrebno.

Enakopravnost žene ni le v enakih pravicah in dolžnostih, v enakih državljanskih političnih pravicah in pravici do enake plače za isto delo, kar je v Jugoslaviji danes vse že uresničeno. Enakopravnost žene zahteva predvsem posebno družbeno pomoč ženi materi, da bi mogla zadostiti svojim obveznostim. V primeri z materialnimi možnostmi, ki jih ima dežela na razpolago, je družbena pomoč ženi materi razmeroma velika. Zakonodajo, ki ščiti mater v delovnem odnosu, lahko štejemo med progresivne zakonodaje in lahko rečemo, da se ta v celoti s prav redkimi izjemami izvaja povsod. Posebej bi poudarili, da ima žena v Jugoslaviji poleg 90-dnevnega porodniškega dopusta pravico do 4-urnega delavnika pri nezmanjšani plači, vse dokler otrok ne dovrši 6 oziroma 8 mesecev starosti, če namreč otroka doji. Z otrokom pod 3 leti lahko mati dela polovico delovnega časa za ustrezno plačo, pri čemer pa uživa vse ugodnosti socialnega zavarovanja, vštevši pokojninski staž. Mnenja smo, da mora poleg zaščite, ki jo uživa žena-mati na delu, poleg tega, da se ženi olajšajo gospodinjska dela in se odpirajo ustanove, ki imajo določeno strukturo in so nujno potrebne za razvoj otroka, da mora skrajšanje delovnega časa za ženo-mater biti eden od ukrepov njene zaščite in zaščite

otroka. Tu bi podčrtali, da vse breme, ki izvira iz zaščite mater, nosi zavod za socialno zavarovanje in da s plačevanjem za to zaščito niso obremenjena podjetja. Osnutek novega zakona o zdravstveni zaščiti delavcev, ki je v razpravi, predvideva vrsto gospodarskih ukrepov, ki bodo preprečili kakršno koli diskriminacijo pri zaposlovanju žene, kot se tu in tam pojavlja pri podjetjih.

No in kljub vsemu temu v Jugoslaviji enakopravnost žene ni vsakdanja stvarnost. Zlasti se dokaj počasi izpreminja položaj žene doma in v družini. Stara izročila so globoko zakoreninjena v zavesti ljudi in se bore proti vsemu novemu. Ravno zato je za ženo še težja njena dvojna obveznost matere in družbene delavke. V dobi industrializacije, ki jo preživlja Jugoslavija, ko je ustvarjena komaj osnovna industrija in ko žena pri gospodinjstvu še ne more uživati njenih plodov, je ta dvojna obveznost žene še težja zavoljo nepravilnega odnosa nasproti njej. Toda vse napredne sile v Jugoslaviji si prizadevajo, da se ta enakopravnost uveljavi na vseh področjih družbenega življenja in v vseh odnosih, družbenih in osebnih. Družba ima poseben interes za družinske odnose, ker le-ti vplivajo na vzgojo in napredek otrok. Z množičnim vstopom žene v družbeno življenje ni mogoče vedno in povsod pozitivno vplivati na vzgojo otrok spričo težav, ki jih ta dvojna dolžnost nalaga materi. Vendar pa smatramo to dobo za prehodno in se prav nič ne bojimo, da bi to privedlo do razdora družine in imelo slabe posledice za razvoj otrok. To bo preoblikovalo družino in družina se dejansko že oblikuje v novo smer. Mnoga znamenja in mnogi primeri kažejo, da je nova družina — svobodna skupnost svobodnih ljudi— danes jako primerno okolje za razvoj otrok. Spopad med starim in novim tu in tam privede do krize zakonov in neljubih pojavov v vzgoji otrok. Toda mnenja smo, da ne moremo in da nam ni treba žalovati za starim, k čemur se družba ne more več povrniti, ampak da moramo z vsemi razpoložljivimi silami, z materialno pomočjo in vzgojo pomagati, da bo nova družina, v kateri je žena enakopravna, izpolnila funkcijo prirodnega vzgojitelja otrok bolje, kakor je to mogla stara patriarhalna družina. In to tem prej, ker samo taka družina, v kateri se člani ne izkoriščajo, lahko vzgaja svobodne ljudi, ki bodo živeli v svobodnih in enakopravnih skupnostih ljudstva.

Izprememba družinskih odnosov pomeni dolgotrajen proces. Z odpravo zasebne lastnine nad sredstvi za proizvodnjo in z uveljavljenjem ženske enakopravnosti družina preneha biti gospodarska edinica družbe. Zaščito njenih članov — zavarovanje v primeru nesreče, bolezni, starosti in drugo — prevzame družba. Močne vezi, ki v Jugoslaviji vežejo širšo družino, katera že izgublja svojo gospodarsko osnovo, dobivajo značaj globokih človeških odnosov in bodo v svobodnem družbenem razvoju pospešila ta proces, da se ti odnosi prenesejo izven njenih okvirov.

Družbena skrb, ki se danes razvija v Jugoslaviji vzporedno z odgovornostjo družine, teži za tem, da v slehernem državljanu zbudi smisel za blaginjo vseh otrok, da bodo pri razvijanju te družbene skrbi sodelovali vsi starši.

Načela, ki jih danes proglašajo naši zakoni kot obveznost državnih organov, morajo postati družbena norma in morala, človeška čustva, ki bodo vplivala na blaginjo otrok. Komuna mora postati širša družina vsakemu otroku, v prvi vrsti pa otroku iz ogrožene družine in otroku brez staršev. To bo dolgotrajen proces, vendar pa že danes vidimo začetke. Pogoji za to leže v celotnem družbenem razvoju, ki teži za izgradnjo komune kakor tudi temeljnih družbenih skupnosti, v katerih bo omogočeno najširše sodelovanje

vseh državljanov pri odločanju o vseh vprašanjih gospodarskega in družbenega življenja.

Zvezna in republiške skupščine si prizadevajo za izpremembo sedanje socialno politične zakonodaje. V glavnem obstoje te izpremembe v tem, da se čim več odgovornosti za izvajanje socialne zaščite prenese na okrajne in mestne odbore, na občine in na same tovarne, podjetja in ustanove. Ta decentralizacija se izvaja obenem z decentralizacijo materialnih sredstev. Samoupravni organi, ki delajo v komunah (upravni odbor zdravstvenih, prosvetnih in socialnih ustanov, sveti za prosveto, socialno politiko in ljudsko zdravje, delavski sveti, skupščine socialnega zavarovanja itd.), v okviru veljavnih zakonskih predpisov samostojno izvajajo razne ukrepe in v njih že danes sodeluje na sto tisoče državljanov. Družbene organizacije so dale pobudo, da se v okviru komune ustanovijo fondi, iz katerih naj bi se finansirala otroška zaščita. Ti fondi naj bi služili za finansiranje raznih programov otroške zaščite, ki bi ga izvajali organi komune za dotiranje zdravstvenih in drugih ustanov, za pomoč posameznim družinam, za razvijanje aktivnosti družbenih organizacij. Ti fondi, za katerih ustanovitev se že v mnogih komunah vršijo priprave, bodo komunam pomagali, da bodo poleg splošne otroške zaščite, ki jim jo nalagajo zvezni in republiški predpisi, razvijale po potrebah svojega terena posebne programe otroške zaščite in v okviru teh reševale vprašanja, ki so njihovemu področju najnujnejša.

Tu je posebne važnosti dejstvo, da bodo starši lahko sami odločali o tem, kaj mora skupnost ukreniti za zaščito otrok, katere ustanove jim bodo največ pomagale, da zadoste svojim obveznostim. Tako bo čedalje manj nasprotja med družbeno in družinsko skrbjo, med družbeno in družinsko vzgojo.

Ko je skrb za otroke prevzel centraliziran družbeni aparat, kar je v nekem razdobju bilo nujno zaradi potrebe, da se izvedejo osnovna načela otroške zaščite, je začasno popustila odgovornost nasproti otrokom s strani staršev. Sodelovanje samih staršev pri delu samoupravnih organov in družbenih organizacij, pa tudi pri vzdrževanju otrok, če so v dečjih ustanovah, je že pripomoglo k večjemu zanimanju za delo vseh ustanov in institucij, ki se pečajo z otroki. S tem se izboljšuje njihovo delo, obenem pa stopnjuje tudi skrb roditeljev za svoje in druge otroke.

Velika večina naših državljanov ne pozna znanstvene resnice o otroški zaščiti in o najboljših delovnih metodah te zaščite. Toda izkušnje so pokazale, da napredujejo množice veliko hitreje ob istočasni odgovornosti, ki jo prevzemajo državljani. Jasno je, da bo zakonodaja republiške in zvezne skupščine uredila vsa zapletena vprašanja socialne politike in otroške zaščite. Razen tega se ustanavljajo in delajo najrazličnejše ustanove s kvalificiranim kadrom, ki bodo pomagale, da se otroška zaščita razvije na utrjenih znanstvenih načelih. Eden od najodločilnejših momentov pa je razvijanje vzgojnega dela s pomočjo državljanov in staršev samih. Zato v naši deželi na današnji stopnji razvoja čedalje bolj raste pomen družbenih organizacij, ki niso le v pomoč državnim in komunalnim organom, ampak razvijajo v njih svojo iniciativo državljani sami. One pomenijo močno orožje pri prodiranju naprednega pojmovanja otroške zaščite med najširše ljudske množice.

To so predvsem strokovne organizacije, ki poleg reševanja svojih ožjih stanovskih vprašanj pridobivajo svoje člane za prosvetno delo med množicami. Mnoge ženske organizacije se posvečajo prosvetljevanju žena in pomoči materam. Zveza borcev razvija izredno veliko aktivnost za vzdrževanje in šolanje

otrok padlih borcev. Rdeči križ razvija široko zdravstvenoprosvetno delo. Športne, telesnovzgojne, kulturno-umetniške in druge organizacije zbirajo svoj podmladek. Končno so še posebna društva, ki imajo v svojem programu izključno le skrb za otroke. Že danes je v Jugoslaviji približno 700 takih društev. Čeprav so to mlade organizacije, so vendarle zbrale veliko število državljanov, ki razvijajo iniciativo za reševanje problemov otroške zaščite in intenzivno delajo za prosvetljevanje roditeljev, jih vzgajajo kot državljane, ki bodo ne le pravilno vzrejali svoje otroke, ampak bodo odločali tudi o ukrepih, ki jih morata družba in krajevna skupnost storiti za zaščito otrok.

Delavci na področju otroške zaščite pa pri reševanju težkih in dostikrat precej zamotanih problemov vzreje in vzgoje otrok niso sami. Danes oni ne rešujejo le določenih problemov v ustanovah, v katerih delajo, ampak je njihova dolžnost in naloga, da znanstvene resnice o otrocih in otroški zaščiti širijo med množice državljanov, ki odločajo o teh vprašanjih v organih samoupravljanja.

Decentralizacija in sodelovanje državljanov pri odločanju o vseh vprašanjih družbenega življenja je poroštvo, da se bodo tudi vprašanja otroške zaščite premotrivala bolje in reševala smotrneje, da se bodo umneje trošila materialna sredstva, da se bodo razvijale iniciativa in stvarjalne sile ljudstva.

Očrtala sem nekaj temeljnih načel otroške zaščite. Predolgo bi bilo, če bi navajala tudi uspehe našega dela. Rajši bi poudarila nekaj osnovnih vprašanj. Kajti vse naše delo in tudi vsi ukrepi še ne zadoščajo, da rešimo številna vprašanja otroške zaščite, ki smo jih podedovali iz preteklosti in jih je vojna s svojim pustošenjem še zaostrila. Socialna zaščita ni samo odsev določene družbene ureditve in pojmovanja, ampak tudi zrcalo materialnih pogojev in produktivnih sil neke dežele. V Jugoslaviji, kjer smo dosegli ogromne uspehe v gospodarskem napredku dežele, nas na področju socialne politike utesnjujejo še vedno razmeroma nizke produktivne sile. Za socialno zaščito gre danes okrog 12 %, za otroško zaščito pa okrog 5 % skupnega narodnega dohodka. Toda sam narodni dohodek dežele je še vedno nizek, materialna sredstva, ki jih dežela lahko utrpi, pa ne morejo zadovoljiti vseh potreb otroške zaščite.

Radi bi, da bi naša skrb za otroke bila stalna in vsestranska, da bi z njo zajeli slehernega otroka, toda ne moremo jim še nuditi vsega potrebnega in na najprimernejši način.

Imamo v otroški zaščiti še težka vprašanja, ki jih je treba rešiti: še vedno je veliko otrok brez staršev (največje število otrok vojnih sirot je danes starih 13—14 let), ki jih je treba usposobiti za življenje, nadalje vprašanja, ki jih v otroški zaščiti prinaša industrializacija in zaposlitev žene, potem nezadostni šolski prostori in pomanjkanje šolske opreme za izvajanje osemletnega pouka, zlasti pa visoka umrljivost dojenčkov in malih otrok. Premalo je tudi otroških ustanov in strokovnih, zdravstvenih in socialnih delavcev.

Zavoljo zgodovinskih razmer, v katerih so živeli narodi Jugoslavije, je Jugoslavija v pogledu industrijske razvitosti, gospodarske moči, kulture in tradicij precej raznolika. Jugoslavija ima industrijska območja s staro delavsko tradicijo in nova industrijska naselja, kamor je največ delavcev prišlo z dežele; bogate poljedelske predele ter siromašne in zaostale kraje, mesta s staro kulturno tradicijo in pa oddaljene in samotne kraje.

Tako so tudi problemi otroške zaščite kakor tudi doseženi uspehi zelo različni v posameznih ljudskih republikah, pa tudi v posameznih predelih in

pokrajinah. Kolikšna je ta raznolikost, lahko pokažejo številke o umrljivosti otrok. Medtem ko je v letu 1952 umrljivost otrok znašala 10,5 % proti 14,5 % v letu 1939, imamo mesta, kjer je umrljivost padla na okrog 2 %, medtem ko je po nekaterih okrajih (predvsem kjer je visok odstotek natalitete) dosegla do 30 %.

Zato se tudi v otroški zaščiti doseženi uspehi po nekaterih krajih lahko vzporejajo z najlepšimi dosežki današnjih dni, medtem ko se po drugih krajih borimo z velikimi težavami, da zadovoljimo najosnovnejše potrebe otrok.

Moramo pa tu poudariti, da so nas v naporih, da rešimo najtežje probleme otroške zaščite, zlasti v povojni dobi, podprle mnoge mednarodne organizacije: Organizacija Unije za zaščito otrok, Rdeči križ itd., posebnega pomena za našo deželo pa je pomoč UNICEF,[1] tako v dodatni prehrani kakor tudi v razvijanju naših zdravstvenih programov.

Čaka nas še mnogo dela.

Toda ko gledamo težko prehojeno pot in dosežene uspehe v kratki zgodovinski dobi, lahko z gotovostjo in zaupanjem rečemo, da bomo premagali tudi te težave. Storili bomo vse, da bodo otroci Jugoslavije, bodoči državljani svoje dežele in državljani sveta, preživeli srečno detinstvo, obdano z ljubeznijo družine in skrbjo družbene skupnosti.

O so[illegible] zaščito so[illegible] oka

Zdrav otrok je ten[illegible] a razvoja, sposobnosti za življenje in delo je od[illegible] napredek ali propad. In v tem svojem poslanst[illegible] si otroci: oni, ki so imeli srečo in so odraščali v[illegible] ne, kakor tudi oni, ki so svoj dom izgubili in b[illegible] ni družbi, katere del so tudi sami. Ta odnos d[illegible] stoletja zelo spreminjal. V dobi antične grško- [illegible] n močnejšega«. Obdržali so se lahko le najmočnejši, slabotni niso imeli pravice do življenja. Nato sledi dolga doba »krščanskega usmiljenja«, ki je sicer proglasila detomor za zločin, ni pa rešila otrok bede in pomanjkanja z vsemi posledicami. V 18. stoletju so se zlasti s francosko revolucijo pojavila načela humanosti. Družba je začela reševati obenem z drugimi socialnimi problemi tudi problem zapuščenih otrok. V velikih domovih jim je nudila to, kar je menila, da nujno potrebuje vsako človeško bitje: streho, hrano, obleko in nekaj kasarniške vzgoje, nihče pa ni pri tem pomislil na potrebe otrokove osebnosti. V vseh kasnejših desetletjih se je razvijala medicinska znanost in socialna služba. Uspelo ji je znižati umrljivost otrok v nekaterih deželah bolj, drugje manj. Šele v zadnjih letih pa je postal otrok kot o s e b n o s t predmet znanosti. S tem momentom je postal tudi otrok brez družine znanstveni problem, ki ga raziskujejo psihiatri,

[1] Unicef = United Nations International Children's Emergency Fund = Mednarodni sklad Združenih narodov za nujno pomoč otrokom. — Op. ur.